

PRAVILNIK O NAČINU I POSTUPKU PROCENE RIZIKA NA RADNOM MESTU I U RADNOJ OKOLINI

("Sl. glasnik RS", br. 72/06, 84/06 - ispravka, 30/10 i 102/2015)

Član 1

Ovim pravilnikom utvrđuju se način i postupak procene rizika od nastanka povreda na radu ili oštećenja zdravlja, odnosno oboljenja zaposlenog na radnom mestu i u radnoj okolini, kao i način i mere za njihovo otklanjanje, koje poslodavac uređuje aktom o proceni rizika.

Osnov i svrha procene rizika

Član 2

Procena rizika i mere koje poslodavac utvrdi obezbeđuju se primenom propisa o bezbednosti i zdravlju na radu i drugih propisa, a primenjuju se radi otklanjanja opasnosti i štetnosti na radnom mestu i u radnoj okolini, odnosno radi otklanjanja ili smanjenja rizika, u obimu kojim se sprečava povreda na radu, oštećenje zdravlja ili oboljenje zaposlenog.

Obuhvat procene rizika

Član 3

Procena rizika zasniva se na sistematskom evidentiranju i procenjivanju svih faktora u procesu rada - mogućih vrsta opasnosti i štetnosti na radnom mestu i u radnoj okolini koje mogu da prouzrokuju povredu na radu, oštećenje zdravlja ili oboljenje zaposlenog.

Procenom rizika sagledavaju se organizacija rada, radni procesi, sredstva za rad, sirovine i materijali koji se koriste u tehnološkim i radnim procesima, sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu, kao i drugi elementi koji mogu da izazovu rizik od povreda na radu, oštećenja zdravlja ili oboljenja zaposlenog.

Procena rizika obuhvata:

- 1) opšte podatke o poslodavcu;
- 2) opis tehnološkog i radnog procesa, opis sredstava za rad, i njihovo grupisanje i opis sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu;
- 3) snimanje organizacije rada;

- 4) prepoznavanje i utvrđivanje opasnosti i štetnosti na radnom mestu i u radnoj okolini;
- 5) procenjivanje rizika u odnosu na opasnosti i štetnosti;
- 6) utvrđivanje načina i mera za otklanjanje, smanjenje ili sprečavanje rizika;
- 7) zaključak;
- 8) izmene i dopune akta o proceni rizika.

Opšti podaci o poslodavcu

Član 4

Opšti podaci o poslodavcu sadrže:

- 1) poslovno ime (naziv), sedište, odnosno adresu poslodavca;
- 2) delatnost poslodavca;
- 3) podatke o licima koja vrše procenu rizika i licima koja učestvuju u procenjivanju rizika (ime, prezime, stručna sprema i dr.).

Opis tehnološkog i radnog procesa, opis sredstava za rad (i njihovo grupisanje) i sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu

Član 5

Opis tehnološkog i radnog procesa, opis sredstava za rad koja se koriste u tim procesima (i njihovo grupisanje) i opis sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu vrši se na način pogodan za prikupljanje i procenjivanje potrebnih informacija o tim procesima i sredstvima prema postojećem stanju.

Opisom se obuhvataju:

- 1) objekti koji se koriste kao radni i pomoćni prostor, uključujući i objekte na otvorenom prostoru, sa svim pripadajućim instalacijama;
- 2) oprema za rad (mašine, uređaji, postrojenja, instalacije, alat i sl.) koja se koristi u procesu rada i vrši se njihovo grupisanje;
- 3) konstrukcije i objekti za kolektivnu bezbednost i zdravlje na radu (zaštita na prelazima, prolazima i prilazima, zakloni od toplotnih i drugih zračenja, zaštita od udara električne struje, opšta ventilacija i klimatizacija i sl.), opis njihove namene i načina korišćenja;
- 4) pomoćne konstrukcije i objekti, kao i konstrukcije i objekti koji se privremeno koriste za rad i kretanje zaposlenih (skela, radna platforma, tunnelska podgrada, konstrukcija za sprečavanje odrona zemlje pri kopanju dubokih rovova i sl.);

- 5) druga sredstva za rad koja se koriste u procesu rada ili su na bilo koji način povezana sa procesom rada, njihova namena i način korišćenja;
- 6) sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu;
- 7) sirovine i materijali koji se koriste;
- 8) drugi potrebni elementi.

Snimanje organizacije rada

Član 6

Snimanje organizacije rada obuhvata uvid u akt poslodavca kojim se uređuje njegovo unutrašnje uređenje, odnosno organizacija i sistematizacija radnih mesta za obavljanje poslova iz delatnosti poslodavca i drugu dokumentaciju poslodavca koja se odnosi na organizaciju rada, kao i neposrednu proveru propisane, odnosno utvrđene organizacije rada i faktičkog stanja organizacije rada kod poslodavca.

Snimak organizacije rada poslodavca sadrži poslove, nazive i lokaciju radnih mesta gde se obavljaju poslovi, uslove za zasnivanje radnog odnosa i broj zaposlenih na tim radnim mestima, od toga broj žena, muškaraca, mlađih od 18 godina, invalida, radno vreme i vreme provedeno na određenim poslovima, odstupanja propisane, odnosno utvrđene organizacije rada od faktičkog stanja organizacije rada kod poslodavca i dr.

Prepoznavanje i utvrđivanje opasnosti i štetnosti na radnom mestu i u radnoj okolini

Član 7

Prepoznavanje i utvrđivanje opasnosti i štetnosti na radnom mestu i u radnoj okolini vrši se na osnovu podataka koji se prikupljaju iz dokumentacije kojom raspolaže poslodavac, posmatranjem i praćenjem procesa rada na radnom mestu, pribavljanjem potrebnih informacija od zaposlenih i informacija iz drugih izvora i razvrstavanjem u vrste prikupljenih podataka, odnosno mogućih opasnosti i štetnosti na koje ti podaci ukazuju.

Pri utvrđivanju podataka o opasnostima i štetnostima na radnom mestu i u radnoj okolini polazi se od postojećeg stanja bezbednosti i zdravlja na radu (važeći stručni nalazi o izvršenim pregledima i **proveri opreme za rad**, kao i o izvršenim ispitivanjima uslova radne okoline, izveštaji o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih, podaci o povredama na radu, profesionalnim bolestima i oboljenjima u vezi sa radom, sredstvima i opremom za ličnu zaštitu na radu, analiza preduzetih mera radi sprečavanja povreda na radu, profesionalnih bolesti i oboljenja u vezi sa radom, inspeksijski nalazi o izvršenom nadzoru, uputstva za bezbedan rad, propisana dokumentacija za upotrebu i održavanje, odnosno pakovanje, transport, korišćenje, skladištenje, uništavanje i dr.).

Opasnosti i štetnosti grupišu se u zavisnosti od njihove vrste i prirode.

Član 8

Opasnosti se grupišu u:

1) mehaničke opasnosti, koje se pojavljuju korišćenjem opreme za rad, kao što su:

- (1) nedovoljna bezbednost zbog rotirajućih ili pokretnih delova,
- (2) slobodno kretanje delova ili materijala koji mogu naneti povredu zaposlenom,
- (3) unutrašnji transport i kretanje radnih mašina ili vozila, kao i pomeranja određene opreme za rad,
- (4) korišćenje opasnih sredstava za rad, koja mogu proizvesti eksplozije ili požar,
- (5) nemogućnost ili ograničenost pravovremenog uklanjanja sa mesta rada, izloženost zatvaranju, mehaničkom udaru, poklapanju, i sl.,
- (6) drugi faktori koji mogu da se pojave kao mehanički izvori opasnosti;

2) opasnosti koje se pojavljuju u vezi sa karakteristikama radnog mesta, kao što su:

- (1) opasne površine (podovi i sve vrste gazišta, površine sa kojima zaposleni dolazi u dodir, a koje imaju oštre ivice - rubove, šiljke, grube površine, izbočene delove, i sl.),
- (2) rad na visini ili u dubini, u smislu propisa o bezbednosti i zdravlju na radu,
- (3) rad u skućenom, ograničenom ili opasnom prostoru (između dva ili više fiksiranih delova, između pokretnih delova ili vozila, rad u zatvorenom prostoru koji je nedovoljno osvetljen ili provetravan, i sl.),
- (4) mogućnost klizanja ili spoticanja (moke ili klizave površine),
- (5) fizička nestabilnost radnog mesta,
- (6) moguće posledice ili smetnje usled obavezne upotrebe sredstava ili opreme za ličnu zaštitu na radu,
- (7) uticaji usled obavljanja procesa rada korišćenjem neodgovarajućih ili neprilagođenih metoda rada,
- (8) druge opasnosti koje se mogu pojaviti u vezi sa karakteristikama radnog mesta i načinom rada (korišćenje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu koja opterećuju zaposlenog, i sl.);

3) opasnosti koje se pojavljuju korišćenjem električne energije, kao što su:

- (1) opasnost od direktnog dodira sa delovima električne instalacije i opreme pod naponom,
- (2) opasnost od indirektnog dodira,

- (3) opasnost od toplotnog dejstva koje razvijaju električna oprema i instalacije (pregrevanje, požar, eksplozija, električni luk ili varničenje, i dr.),
- (4) opasnosti usled udara groma i posledica atmosferskog pražnjenja,
- (5) opasnost od štetnog uticaja elektrostatičkog naelektrisanja,
- (6) druge opasnosti koje se mogu pojaviti u vezi sa korišćenjem električne energije.

Član 9

Štetnosti se grupišu u:

1) štetnosti koje nastaju ili se pojavljuju u procesu rada, kao što su:

- (1) hemijske štetnosti, prašina i dimovi (udisanje, gušenje, unošenje u organizam, prodor u telo kroz kožu, opekotine, trovanje, i sl.),
- (2) fizičke štetnosti (buka i vibracije),
- (3) biološke štetnosti (infekcije, izlaganje mikroorganizmima i alergenima),
- (4) štetni uticaji mikroklima (visoka ili niska temperatura, vlažnost i brzina strujanja vazduha),
- (5) neodgovarajuća - nedovoljna osvetljenost,
- (6) štetni uticaji zračenja (toplotnog, jonizujućeg ili nejonizujućeg, laserskog, ultrazvučnog),
- (7) štetni klimatski uticaji (rad na otvorenom),
- (8) štetnosti koje nastaju korišćenjem opasnih materija u proizvodnji, transportu, pakovanju, skladištenju ili uništavanju,
- (9) druge štetnosti koje se pojavljuju u radnom procesu, a koje mogu da budu uzrok povrede na radu zaposlenog, profesionalnog oboljenja ili oboljenja u vezi sa radom;

2) štetnosti koje proističu iz psihičkih i psihofizioloških napora koji se uzročno vezuju za radno mesto i poslove koje zaposleni obavlja, kao što su:

- (1) naponi ili telesna naprezanja (ručno prenošenje tereta, guranje ili vučenje tereta, razne dugotrajne povećane telesne aktivnosti i sl.),
- (2) nefiziološki položaj tela (dugotrajno stajanje, sedenje, čučanje, klečanje i sl.),
- (3) naponi pri obavljanju određenih poslova koji prouzrokuju psihološka opterećenja (stres, monotonija i sl.),

(4) odgovornost u primanju i prenošenju informacija, korišćenje odgovarajućeg znanja i sposobnosti, odgovornost u pravilima ponašanja, odgovornost za brze izmene radnih procedura, intenzitet u radu, prostorna uslovljenost radnog mesta, konfliktne situacije, rad sa strankama i novcem, nedovoljna motivacija za rad, odgovornost u rukovođenju, i sl.;

3) štetnosti vezane za organizaciju rada, kao što su: rad duži od punog radnog vremena (prekovremeni rad), rad u smenama, skraćeno radno vreme, rad noću, pripravnost za slučaj intervencija, i sl.;

4) ostale štetnosti koje se pojavljuju na radnim mestima, kao što su:

(1) štetnosti koje prouzrokuju druga lica (nasilje prema licima koja rade na šalterima, lica na obezbeđenju, i sl.),

(2) rad sa životinjama,

(3) rad u atmosferi sa visokim ili niskim pritiskom,

(4) rad u blizini vode ili ispod površine vode.

Procenjivanje rizika u odnosu na opasnosti i štetnosti

Član 10

Procena rizika zasniva se na analizi verovatnoće nastanka i težine moguće povrede na radu, oštećenja zdravlja ili oboljenja zaposlenog u vezi sa radom prouzrokovanih na radnom mestu i u radnoj okolini.

Na osnovu prikupljenih podataka i prepoznatih, odnosno utvrđenih opasnosti i štetnosti i utvrđene liste opasnosti i štetnosti u radnoj okolini na svakom radnom mestu, izborom i primenom odgovarajućih metoda vrši se procenjivanje rizika - verovatnoće nastanka i težine povreda na radu, oštećenja zdravlja ili oboljenja zaposlenog.

Procenjivanje rizika vrši se za svaku prepoznatu, odnosno utvrđenu opasnost ili štetnost, upoređivanjem sa dozvoljenim vrednostima propisanim odgovarajućim propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, tehničkim propisima, standardima i preporukama.

Verovatnoća nastanka povrede na radu, oštećenja zdravlja ili oboljenja zaposlenog u vezi sa radom, prouzrokovanih opasnostima i štetnostima na radnom mestu i u radnoj okolini, procenjuje se na osnovu prethodne analize koja uzima u obzir učestalost i trajanje izloženosti zaposlenih opasnostima i štetnostima, verovatnoću nastanka opasnog događaja i tehničke ili druge mogućnosti za njihovo izbegavanje, odnosno ograničenje.

Težina moguće povrede na radu, oštećenja zdravlja ili oboljenja zaposlenog procenjuje se na osnovu prethodne analize koja uzima u obzir predvidivu vrstu povrede (smrtna, teška, kolektivna ili laka povreda na radu) koja se može očekivati.

Ako se utvrdi da na radnom mestu i pored potpuno primenjenih mera u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i drugih mera, postoje opasnosti i štetnosti, koje prema nalazu procenjivača rizika mogu da izazovu povredu ili ugroze zdravlje zaposlenog, smatra se da je takvo mesto sa povećanim rizikom, što se utvrđuje aktom o proceni rizika.

Utvrđivanje načina i mera za otklanjanje, smanjenje ili sprečavanje rizika

Član 11

Na osnovu procenjenih rizika na radnom mestu i u radnoj okolini, poslodavac utvrđuje način i mere za njihovo sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje na najmanju moguću meru.

Ako su procenjeni rizici takve prirode da život i zdravlje zaposlenih nisu teže ugroženi, a za čije otklanjanje su potrebna veća investiciona ulaganja, aktom o proceni rizika mogu se utvrditi mere i rokovi za njihovo sprovođenje kojima se u potpunosti otklanjaju rizici ili kojima se oni smanjuju na najmanju moguću meru.

O sprovođenju mera za otklanjanje, smanjenje ili sprečavanje rizika stara se poslodavac neposredno ili preko lica određenog za bezbednost i zdravlje na radu ili drugog lica određenog aktom o proceni rizika.

Član 12

Mere za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje rizika poslodavac utvrđuje polazeći od procenjenog rizika, utvrđenog prioriteta i poštujući principe prevencije, u skladu sa propisima o bezbednosti i zdravlju na radu, tehničkim propisima, standardima ili opšte priznatim merama.

Mere koje se utvrđuju za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje rizika jesu:

- 1) održavanje sredstava za rad u ispravnom stanju i vršenje pregleda i provere opreme za rad;
- 2) obezbeđivanje propisanih uslova za bezbedan i zdrav rad u radnoj okolini;
- 3) osposobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad;
- 4) obezbeđivanje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu i njihovo održavanje u ispravnom stanju;
- 5) upućivanje zaposlenih na prethodne i periodične lekarske preglede u skladu sa ocenom službe medicine rada, i dr.

Član 13

Na osnovu ocene službe medicine rada, poslodavac aktom o proceni rizika utvrđuje posebne zdravstvene uslove koje moraju ispunjavati zaposleni na radnom mestu sa povećanim rizikom.

Zaključak

Član 14

Po sprovedenom postupku snimanja organizacije rada, prepoznavanja i utvrđivanja opasnosti i štetnosti, procenjivanja rizika u odnosu na opasnosti i štetnosti i utvrđivanja načina i mera za otklanjanje, smanjenje ili sprečavanje rizika, u skladu sa ovim pravilnikom, poslodavac donosi zaključak.

Zaključak sadrži:

- 1) sva radna mesta na kojima je izvršena procena rizika;
- 2) radna mesta koja su utvrđena kao radna mesta sa povećanim rizikom;
- 3) prioritete u otklanjanju rizika;
- 4) izjavu poslodavca kojom se obavezuje da će primeniti sve utvrđene mere za bezbedan i zdrav rad na radnim mestima i u radnoj okolini u skladu sa aktom o proceni rizika.

Izmene i dopune akta o proceni rizika

Član 15

Akt o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini podleže potpunoj izmeni i dopuni nakon svake kolektivne povrede na radu sa smrtnim posledicama, koja se dogodi na radnom mestu i u radnoj okolini poslodavca.

Akt o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini podleže delimičnim izmenama i dopunama (u delu koji se odnosi na određeno radno mesto i s njim povezana radna mesta), i to:

- 1) u slučaju smrtne povrede na radu i teške povrede na radu;
- 2) u slučaju pojave svake nove opasnosti ili štetnosti, odnosno promene nivoa rizika u procesu rada;
- 3) kada mere koje se utvrde za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje rizika nisu odgovarajuće ili ne odgovaraju procenjenom stanju;
- 4) kada je procena zasnovana na podacima koji nisu ažurni;
- 5) kada postoje mogućnosti i načini za unapređenje, odnosno dopunu procenjenih rizika.

Član 16

Akt o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini podleže potpunoj ili delimičnoj izmeni ili dopuni i na osnovu **utvrđene ispunjenosti uslova iz člana 15. ovog pravilnika** i naložene mere inspektora rada.

Pokretanje postupka procene rizika

Član 17

Postupak procene rizika pokreće poslodavac donošenjem odluke o pokretanju postupka procene rizika.

Određivanje lica odgovornih za sprovođenje procene rizika

Član 18

Poslodavac odlukom o pokretanju postupka procene rizika određuje jedno ili više lica odgovornih za sprovođenje postupka procene rizika u skladu sa ovim pravilnikom (u daljem tekstu: stručno lice).

Stručno lice može da bude poslodavac, zaposleni kod poslodavca ili zaposleni kod pravnog lica ili preduzetnika sa licencom za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, ukoliko ima položen stručni ispit o praktičnoj osposobljenosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu.

Poslodavac koji je određen da bude stručno lice nije dužan da ima položen odgovarajući stručni ispit ukoliko poslove bezbednosti i zdravlja na radu može da obavlja sam bez položenog odgovarajućeg stručnog ispita.

Poslodavac, u slučaju kada za vršenje procene rizika angažuje pravno lice ili preduzetnika sa licencom za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, na osnovu ugovora o angažovanju pravnog lica ili preduzetnika određuje jedno ili više stručnih lica iz reda zaposlenih kod angažovanog pravnog lica ili preduzetnika.

Plan sprovođenja postupka procene rizika

Član 19

Stručno lice sastavlja plan sprovođenja postupka procene rizika koji odobrava poslodavac, a koji sadrži:

- 1) pravni osnov za procenu rizika (propisi u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, nacionalni i međunarodni standardi, i dr.);
- 2) organizaciju i koordinaciju sprovođenja, izmena i dopuna postupka procene rizika;
- 3) spisak pravnih i fizičkih lica kompetentnih za procenjivanje rizika (u daljem tekstu: procenjivači rizika);
- 4) metode za vršenje procene rizika;
- 5) faze i rokove za procenu rizika;
- 6) način prikupljanja dokumentacije potrebne za procenu rizika (uputstva za bezbedan rad, uputstva za održavanje, stručni nalazi o pregledima i proveru opreme za rad, ispitivanja uslova radne okoline i dr.);
- 7) informisanje procenjivača rizika;

- 8) koordinaciju između procenjivača rizika;
- 9) način pribavljanja informacija za procenu rizika od zaposlenih;
- 10) konsultacije sa predstavnicima zaposlenih i informisanje predstavnika zaposlenih o rezultatima procene rizika i preduzetim merama;
- 11) druge radnje potrebne za sprovođenje, izmene i dopune postupka procene rizika.

Ako poslodavac angažuje pravno lice, odnosno preduzetnika za obavljanje poslova procene rizika, angažovano pravno lice, odnosno preduzetnik, uz plan sprovođenja postupka procene rizika prilaže fotokopiju licence za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu.

Plan sprovođenja postupka procene rizika jeste sastavni deo dokumentacije o proceni rizika.

Provera efikasnosti primene akta o proceni rizika

Član 20

Provera efikasnosti primene akta o proceni rizika vrši se neprekidno, tako što se proverava efikasnost sprovedenih mera i procenjuje uspešnost njihovog sprovođenja u pogledu otklanjanja i smanjenja rizika.

Proveru efikasnosti primene akta o proceni rizika vrši lice određeno za bezbednost i zdravlje na radu kod poslodavca.

Ako u postupku provere efikasnosti primene akta o proceni rizika lice za bezbednost i zdravlje na radu uoči njihovu neefikasnost, predlaže korekciju tih mera.

Postupak sprovođenja korektivnih mera vrši se izmenama i dopunama akta o proceni rizika.

Prelazna i završna odredba

Član 21

Poslodavac je dužan da akt o proceni rizika, usklađen sa odredbama ovog pravilnika, donese u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu ovog pravilnika, u skladu sa zakonom.

Do donošenja akta o proceni rizika prema odredbama ovog pravilnika, mere bezbednosti i zdravlja na radu koje se sprovode radi sprečavanja povreda na radu, profesionalnih oboljenja i bolesti u vezi sa radom sprovode se saglasno odredbama opšteg akta ili ugovora o radu kojim se kod poslodavca uređuju prava, obaveze i odgovornosti iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Član 22

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije".